

THEMA 01

QAnon en kennis

QANON

POST-TRUTH

COMPLOTTHEORIE

QAnon is een bekende samenzweringstheorie. Het is een ook fenomeen van een tijdperk dat voorbij het post-waarheidstijdperk gaat, waarin we de waarde van waarheid hooghouden die we niet meer kunnen verkrijgen: een tijdperk waarin er geen waarheid is. Steeds meer mensen houden zich aan QAnon, maar hoe kunnen wij haar begrijpen als socio-politiek fenomeen?

Onze observaties

- QAnon verscheen voor het eerst in oktober 2017 op 4chan, een online forum dat populair is bij aanhangers van alt-right en extreemrechts (het verhuisde later naar 8kun, een soortgelijke website, die vroeger 8chan heette). De identiteit van de maker is onbekend - alle berichten op 4chan zijn anoniem - maar deze persoon, die zichzelf 'Q Clearance Patriot' of gewoon 'Q' noemt, beweert een hoge ambtenaar in de Trump-administratie te zijn die informatie heeft over een complot om de president van diep in de staat omver te werpen. Sinds oktober 2017 heeft de anonieme persoon of groep die bekend staat als 'Q' 4.600 posts of '[Q drops](#)' achtergelaten, die erop zouden moeten duiden dat de wereld, maar vooral Amerika, wordt gecontroleerd door een "deep state" waartegen president Donald Trump probeert te vechten.
- QAnon vindt zijn oorsprong in een gesprek op meerdere platforms op sociale media en is zoiets als een "[omnispiracy](#)" geworden voor veel verschillende complottheorieën. Het probleem is dat overtuigingsystemen met elkaar verweven systemen zijn van verschillende overtuigingen die van elkaar afhankelijk zijn, zodat de vele complottheorieën en overtuigingen binnen QAnon elkaar wederzijds kunnen versterken en anderen kunnen overtuigen om nieuwe overtuigingen te accepteren. Als zodanig biedt QAnon een geïntegreerd geheel van gecorreleerde complottheorieën en nepnieuwsopvattingen. Om QAnon aan te pakken, moet het hele informatie-ecosysteem worden aangepakt, anders is het gewoon een lokale oplossing en blijft QAnon maar weer opduiken. Dat kan worden gedaan door het distributiemechanisme van desinformatie in QAnon aan te vallen door gebruikers voor te lichten over manipulatie en nepnieuws, echokamers en tunnels voor algoritmische aanbevelingen te bestrijden en actief tegenstellingen en tegengestelde perspectieven in te brengen, en het vertrouwen in complottheoretici en theorieën te schaden door laten zien hoe fout ze zijn.
- Hoewel het onduidelijk is of QAnon meer gelovigen heeft aangetrokken dan andere complottheorieën, is het verschil dat bij QAnon mensen aan de macht de theorie verspreiden en bevestigen dat de gelovigen niet gek of vogelvrij zijn. De door QAnon-gelovigen gesmede gemeenschap helpt haar langer te leven dan de meeste andere complottheorieën, terwijl de gemeenschap samenwerkt om de echte waarheid te achterhalen. Bovendien speelt het in op de apocalyptische wens en voorkeuren van degenen die een volledige ineenstorting van onze samenleving en haar instellingen willen zien. Momenteel zijn er meer dan [35 politici](#) in het Amerikaanse Congres die in een bepaalde vorm hebben uitgesproken aanhangers te zijn van QAnon.

Analyse

Al een aantal jaar, met name sinds de verkiezing van Trump, hebben we te maken met nepnieuws. Toch is dit maar een fase waar we doorheen moeten. We hebben altijd vertrouwd op bepaalde autoriteiten die ons waarheid brachten, zoals religieuze leiders, politici of andere personen van wie we de kennis voor waarheid aannamen. Dat leidde tot een concentratie van macht, die corrupteert of leidt tot tunnelvisie (bewust of onbewust). QAnon is hier een uitwas van, en laat een glimp zien van de dynamiek tussen media en een 'post-truth'-tijdperk. Hoe kunnen we nu de opkomst van QAnon begrijpen als exponent hiervan?

Ten eerste geeft digitale technologie mensen nu de middelen om zelf op onderzoek uit te gaan en hun inzichten te delen tegen lage kosten en met een hoge schaalbaarheid. Dat zien we met de verhalen en ontcijferingen van Q drops. Daarnaast geven de filterbubbels en echokamers van digitale media mensen met extreme ideeën een platform en de middelen om hun ideeën de wereld in te brengen. Zo behoort QAnon en haar narratief tot de postmoderne conditie waarin we willen deconstrueren en op zoek zijn naar ontmanteling en vals bewustzijn. Denk bijvoorbeeld aan de kritische theorie van Marx, Nietzsche, en Freud – volgens Ricœur de '[meesters der wantrouwen](#)' – en in dit discours past ook QAnon met haar vermeende kritiek op elites en het technocratische systeem (i.e. de deep state). QAnon trekt daarmee een groep aan die het existentieel-economisch zwaar heeft, en het gevoel heeft onrecht te zijn aangedaan door de leidende elite en politieke systemen, en daarom deze macht bekritiseert, door middel van bijvoorbeeld beschuldigingen van corruptie of het runnen van illustere netwerken en systemen (e.g. een pedofilienetwerk).

Daarnaast leven we in een tijd waarin een sluimerend verlangen bestaat naar [Apocalyps en collapse](#): een voorkeur

voor chaos in het systeem boven het handhaven van de status quo. Dat staat QAnon ook voor met de [Awakening en Calm before the Storm](#). Verder is QAnon een meta-samenzwerings-theorie, en voedt daarom allerlei andere anti-overheids-sentimenten en afkeer tegen centralisering van macht. Dat past ook bij libertarische, anarchistische stromingen in de [Amerikaanse cultuur](#). Corona heeft al deze anti-overheids-sentimenten in een stroomversnelling gebracht. Tot slot mobiliseert QAnon de kracht van anonieme bewegingen zonder leider (e.g. Anonymous en Guy Fawkes, Bitcoin door Nakamoto).

Maar we moeten QAnon niet alleen wegzetten als een nodeloze samen-zwerings-theorie die wil bekritisieren of als een absurd geloof. In bredere zin leven we in systemen waarin we veelal berusten in kennis en overtuigingen die we overgeleverd krijgen of zelf niet kunnen verifiëren. Dat hoeft geen probleem te zijn als we maar vertrouwen hebben in die systemen, instrumenten en kennisproductie. Niet ieder mens hoeft voor zichzelf te controleren of de aarde wel rond is, en we hoeven niet steeds een filosofische reflectie te geven op de kennisinstrumenten van een ziekenhuis om een behandeling te beoordelen. En dat betekent dat we altijd leven in een "samen-zwering" van op elkaar betrokken proposities en vervlochten wijzen van kennisproductie. En het is juist in periodes van grote verandering en interne kritiek dat de waarheidscondities als het ware naar voren komen en duidelijk worden. Dat maakt QAnon ook een metamodern fenomeen, omdat zij een narratief construeert met een geheel meta-narratief en idee van het Goede Leven, politiek systeem en waarheid. Tegelijkertijd is zij ook een uitwas, omdat zij zich juist niet committeert aan de epistemologische voorwaarden van een falsifieerbare en coherente theorie. Juist het metamodernisme moet ons hier ook tegen bewaken.

Implicaties

- **Het effectief bestrijden van QAnon vraagt om een bredere benadering van onze "ecologie van kennisproductie", waarin we meer aspecten meenemen dan met alleen een theoretisch-discursieve benadering van kennisproductie (i.e. kennisproductie als het formuleren van ware proposities en overtuigingen). Steeds meer onderzoek richt zich op de manier waarop waarheid en onze overtuigingen tot stand komen (e.g. het belang van [gevoelens](#), het bredere [kennissysteem](#) van proposities en onderlinge coherentie daartussen, of de manier waarop [digitale media](#) onze rationele vermogens manipuleren).**
- **Naast de sterke focus op hoe kennis "in onszelf" tot stand komt, moet er breder worden gekeken naar de structurele factoren die bijdragen aan het geloof in samen-zwerings-theorieën. We schreven reeds over de significante demografische en politieke variabelen die van invloed zijn op het geloof in samen-zwerings-theorieën. Maar we moeten ook nadenken over de manier waarop we juist niet tot kennis komen, maar tot onwetendheid. De studie naar "[agnotologie](#)" – de constructie van onwetendheid en de vormen waarin zij zich manifesteert, kan ook helpen om te begrijpen hoe samen-zwerings-theorieën hierop inspelen.**